

OLGU SUNUMU / CASE REPORT

doi: 10.17986/blm.2016323755

Sosyal Medya ve Ceza Sorumluluğu: Bir Olgu Sunumu

Social Media and Criminal Responsibility: A Case Report

Hatice Ünver¹, Nurcan Eren Şimşek², Nesligül Nihal Olgun³, Ayhan Şahin⁴, Şahika Gülen Şişmanlar², Ayşen Coşkun², Ümit Biçer⁴

¹Marmara Üniversitesi Pendik Eğitim ve Araştırma Hastanesi Çocuk ve Ergen Ruh Sağlığı ve Hastalıkları, İstanbul

²Kocaeli Üniversitesi Tıp Fakültesi Çocuk ve Ergen Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı, Kocaeli

³Kocaeli Üniversitesi Çocuk Koruma Uygulama ve Araştırma Merkezi, Kocaeli

⁴Kocaeli Üniversitesi Tıp Fakültesi Adli Tıp Anabilim Dalı, Kocaeli

Özet

Ceza sorumluluğu, kişinin bir suç işlediğinde tam bir bilinç ve iradeye sahip olması temeline dayanır. Ceza sorumluluğunu kaldıran veya azaltan pek çok faktör bulunmaktadır. Yasal anlamda ceza sorumluluğunun yaş ile ilişkisi konusunda ülkeler farklı yaş sınırları belirlemişlerdir. Ülkemizde 15 yaşının bitiminden sonra akıl hastalığı ya da zayıflığı saptanmaması ceza sorumluluğunun tam olması için yeterli iken, 12-15 yaşları arasında suçun hukuki anlam ve sonuçlarını kavrayıp kavramadığının değerlendirilmesi gerekmektedir. Belli bir diliminde yapılması istenen bu değerlendirmede, öncelikle gelişimsel özelliklerin ceza sorumluluğuna etkisine yönelik bir araştırma yapılması beklenmektedir. Ek olarak, ruhsal bozukluklar, tıbbi hastalıklar ve çocuğun bağlantılı olduğu sosyal çevrenin de ele alındığı bir yaklaşım, değerlendirmede biyopsikososyal yönden bütüncül bir bakış açısı sağlayacaktır. Öte yandan, teknolojinin gelişmesi ve internet kullanımının yaygınlaşması nedeniyle sosyal medya üzerinden işlenen suçlar daha çok tartışılır hale gelmiştir.

Bu olgu sunumunda bir sosyal medya organı vasıtasıyla yazılı olarak kamu görevlisine hakarete bulunma iddiasıyla üzerine atılı suç bakımından fiili algılama ve davranışlarını yönlendirme yeteneği hususunda rapor düzenlenmesi istenen 15 yaşındaki bir ergenin adli psikiyatrik değerlendirme ve raporlama süreci ele alınarak; bu tür olguların değerlendirmesinde dikkate alınacak yöntemler tartışılacaktır.

Ergenler arasında sosyal medya kullanımının arttığı bilinmektedir. Sosyal medya üzerinden suç işlediği iddia edilen ergenlerin adli psikiyatrik değerlendirmeye yönlendirilmesinin artması nedeniyle bu konuya dikkat çekilmek istenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Sosyal medya; Ceza sorumluluğu; Çocuk ve ergen.

1. Giriş

Bir suç ya da hukuksal işlem sırasında kişilerin irade, şuur ve hareket serbestliği ile olayları değerlendirebilme ve onlardan sağlıklı sonuçlara varabilme yeteneği-

Sorumlu Yazar: Uzm.Dr. Hatice Ünver

Marmara Üniversitesi Pendik Eğitim ve Araştırma Hastanesi Çocuk ve Ergen Ruh Sağlığı ve Hastalıkları, İstanbul

E-posta: drhaticeunver@gmail.com

Geliş: 16.09.2015 Düzeltme: 08.11.2015 Kabul: 10.11.2015

Abstract

Criminal responsibility is based on that when a person committed a crime he has full consciousness and will. There are many factors which diminish or abolish the criminal responsibility. Countries set different age limits in relation with the age of criminal responsibility, legally. In our country, criminal responsibility is accepted as full after the end of 15s if detected no mental illness or weakness, but between 12-15 years of age it should be evaluated understanding of the legal meaning and consequences of the crime. This assessment which wanted to be done in a certain age bracket is expected to search primarily the effects of developmental characteristics on criminal responsibility. In addition, an approach which evaluates mental disorders, medical diseases and social environment where the child is linked to will provide a holistic perspective on the biopsychosocial aspects. On the other hand, crimes related to the social media had become more discussed due to development of technology and widespread use of internet.

In this case report, it is reviewed that forensic psychiatric evaluation reporting process of a 15-years-old adolescent who was claimed to offence to a public official through social media, and wanted to be evaluated about criminal responsibility and forensic psychiatric evaluation method will be discussed.

It is known that usage of social media among adolescents has been increasing, recently. We want to take attention on this issue, due to the increment of forensic psychiatric assessment of adolescent, claimed to offence crimes related to social media.

Keywords: Social Media; Criminal Responsibility; Child and Adolescent.

nin sağlam olması gerekmektedir (1). Ceza sorumluluğu Türk Ceza Kanunu'nda (TCK) "Kişinin işlemiş olduğu suçun hukuki anlam ve sonuçlarını algılama ve bu fiille ilgili davranışlarını yönlendirme yeteneği" olarak tanımlanmaktadır. Ceza hukukunda (5237 sayılı TCK'nun 31, 32, 33, 34. maddeleri), yaş, sağır ve dilsizlik, geçici nedenler, ruhsal ve zihinsel sorunların ceza sorumluluğunu etkilediği kabul edilmektedir (2). Yasalarımıza göre bir

fiili işlediği sırada 12 yaşını doldurmuş ve fakat 15 yaşını doldurmamış çocukların ceza sorumluluğunun var olup olmadığının tespiti gereklidir. 12 - 15 yaş grubundaki çocuğun ceza sorumluluğunun var sayılabilmesi için hem “işlediği fiilin hukuki anlam ve sonuçlarını algılayabilmesi” hem de “davranışlarını yönlendirme yeteneğinin varlığı” gereklidir. Bu tespit sonucunda fail çocuğun ceza sorumluluğunun olmadığı sonucuna varıldığında, tıpkı 12 yaşından küçük çocuklarda olduğu gibi fail hakkında yaş küçüklüğüne bağlı olarak kusurunun bulunmaması nedeniyle ceza tayinine yer olmadığına; ceza sorumluluğunun bulunduğu sonucuna varıldığında ise yaşı nedeniyle bu sorumluluğunun yetişkinlerden ve 15 - 18 yaş grubu çocuklardan daha az olacağı Kanun tarafından kabul edildiğinden daha az cezaya hükmedilmektedir (3).

Gençlerin medyaya erişimi ve kullanımı yıllar içinde artmıştır. Rideout ve arkadaşlarının 2010’da yaptığı çalışmada çocuklar ve ergenlerin günlük yaklaşık 11 saatlerini medya platformlarında geçirdiği belirlenmiştir (4). 12-17 yaş arası ergenlerin % 93’ünün facebook ve twitter gibi platformlarda çevrimiçi durumda olması bunu neredeyse her zaman her yerde yapılan bir etkinlik kılmaktadır (5). Bu etkinliğin davranışsal, bilişsel ve hukuki pek çok sonucu olabilmektedir (6).

Bu olguda Kocaeli Üniversitesi Çocuk Koruma Uygulama ve Araştırma Merkezi’ne ceza sorumluluğunun değerlendirilmesi için yönlendirilen 15 yaşındaki bir ergenin adli psikiyatrik değerlendirme ve raporlama süreci ele alınmıştır.

2. Olgu Sunumu

A.K. 15 yaşında, kız ergen 14.06.2013 tarihinde sesli yazılı veya görüntülü bir ileti ile hakaret iddiasıyla üzerine atılı suç bakımından fiili algılama ve davranışlarını yönlendirme yeteneğinin yeterince gelişip gelişmediği yönünde hastalığının bulunup bulunmadığı hususunda rapor düzenlenmesi için Kocaeli Üniversitesi Çocuk Koruma Uygulama ve Araştırma Merkezi’ne yönlendirildi. Görüşmeye annesi ile birlikte geldi.

A.K. yaklaşık 1.5 yıl önce retweet ettiği ve hatırlamadığı bir cümle yüzünden siyasi bir şahsa hakaret suçlamasıyla kendisine dava açıldığını, internette çok vakit geçirdiğini, oyun oynadığını, dizi izlediğini, haberleri okuduğunu, böyle bir cümleyi retweet ettiğini hatırlamadığını, twitter hesabının şifresinin pek çok arkadaşı tarafından bilindiğini, kendisinin de arkadaşlarının şifresini bildiğini aktarmıştı. Böyle bir dava açıldığını ve eve polislerin geldiğini öğrenince korktuğunu, okuluna da polislerin gelmesinden çekindiğini ve kendisini gergin hissettiğini belirtiyordu. Şu anda var olan twitter hesabını kullanmadığını, 2 kez ifade verdiğini, çevresi tarafından kendisini suçlayıcı bir tutumun olmadığını, böyle bir nedenden do-

layı ailesini uğraştırdığı için üzülmediğini, ders başarısının iyi olduğunu, okulda arkadaşları ve öğretmenleriyle iyi anlaşmış, bazen unutkanlığının olduğunu söylüyordu. Görüşme süresince kısık ses tonu ile soru sorulduğunda konuştuğu ve kısa cevaplar verdiği, konu ile ilgili konuşulurken kaygılandığı fark ediliyordu. Annesi bir sabah eve polislerin kâğıtlarla geldiğini, hakaret içerikli dava var denildiğini, olayı bu şekilde öğrendiklerini, A.K.’nın üzülmediğini, adliyeye gidilirken de sessiz olduğunu, daha önceden benzer bir şeyin yaşanmadığını, normalde kızının olgun, kendi halinde, saygılı, araştırmacı ve sorumluluk sahibi bir çocuk olduğunu, ders başarısının iyi olduğunu, okulda ve arkadaşları arasında sevildiğini, ailesiyle de iyi geçindiğini belirtiyordu.

Zekâ testi ve klinik gözlemler doğrultusunda değerlendirildiğinde normal zekâ düzeyine sahip olduğuna karar verildi. A.K. tarafından doldurulan öz bildirim ölçeklerinden “Cümle Tamamlama Testi”nde yazısı ve cümle içerikleri yaşına uygundu, “Çocuklar için Durumluk Sürekli Kaygı Envanteri” sonucu yüksek kaygı düzeyi ile uyumluuydu.

Yaşından büyük gösteren, kilolu kız ergendi. Giyimine yaşına ve sosyoekonomik düzeyine uygundu. Bilinci açık, yönelimi her üç alanda tamdı. Göz teması kuruyordu. Soru sorulduğunda kısık ses tonu ile konuştuğu ve kısa cevaplar verdiği fark ediliyordu. Duygudurumu olağan, duygulanımı konuyla ilgili konuşulunca hafif kaygılıydı. Dikkat ve konsantrasyon tamdı. Düşünce içeriğinde olay sonrası yaşadığı zorluklarla ilgili temalar hâkimdi. Yapılan değerlendirme sonucunda herhangi bir psikopatolojiye rastlanmadı.

3. Tartışma

İnternet üzerinden işlenen suçlar konusunda hukuki örnekler yeni yeni oluşmakta; bu sistem içinde hem mağdur hem fail durumunda olabilen çocuk ve ergenlerin durumu ise özel önem taşımaktadır. Biz bu olgu sunumunda internet üzerinden işlenen suçlarda ergenlerin ceza sorumluluğunun değerlendirilmesi üzerinde durup; ilerde sıkça karşılaşabileceğimizi düşündüğümüz bu tür olgularda adli psikiyatrik yaklaşım hakkında bilgi vermeye çalışacağız.

Çocuklarda ceza sorumluluğunun değerlendirilmesi çok yönlü bir değerlendirmedir. Erişkinlerden farklı olarak, çocuklarda yapılan değerlendirmede yalnızca akıl hastalıkları, zekâ geriliği ya da geçici nedenler değil yaş küçüklüğünün ceza sorumluluğuna etkisi de araştırmanın temelinde yer almalıdır. Hem yasal düzenlemeler hem de ergenleri suça iten etkenler dikkate alındığında, ergenin gelişimsel özelliklerinin yanı sıra tıbbi ya da ruhsal bir hastalığının olup olmadığı ve çocuğun içinde yaşadığı sosyal çevreye ait özellikler araştırılmalı ve belirlenen özellik veya bozuklukların ceza sorumluluğuna ne ölçüde etki ettiği her olay için ayrı ayrı değerlendirilmelidir (7).

Olgumuz A.K.'nin ruhsal muayene ve psikometrik değerlendirmeleri sonrasında ruhsal ya da zihinsel bir hastalık saptanmamış; aile içinde suça yönelmesi için risk oluşturacak bir etken tanımlanmamıştır.

Ergenler seçimleri ve tercihleri üzerinde akran ilişkilerinin çok büyük bir etkiye sahip olmaya başladığı bir gelişim evresindedirler. Ebeveynlerin kontrolü altında olduğunu düşünen ergen, kendi kimliğini geliştirirken akran gruplarının davranışlarından etkilenir. Akranlarla etkileşimde, yüz yüze temasın yanı sıra sosyal medya üzerinden ilişki kurma ve kendini ifade etmenin son yıllarda yaygınlaştığı görülmektedir (8). Ancak sosyal medya kullanımı, olumlu kazanımlar getirdiği kadar riskli cinsel ve saldırgan davranışlar, cinsel sosyalleşme, anne-baba ile çatışma, aşırı kilo, bağımlılık, siber zorbalık, uykusuzluk ve tüm bu durumlara bağlı okul başarısında azalma gibi sorunlara da yol açabilmektedir (9).

Ergenlik biyolojik, psikolojik ve sosyal değişmelerin en yoğun olduğu, çevresel etkilere duyarlı olunan, tehlikeli oyunlara açık, riskli davranışların daha fazla görüldüğü bir dönemdir. Çocuklara ve yetişkinlere kıyasla, daha fazla duygusal iniş çıkış yaşayan ergenler, düşünmeden hareket etme eğiliminde olup, ciddi risk taşıyan durumlarda bile harekete geçmeden önce hareketlerinin sonuçlarını düşünmezler. Yenilik ve heyecan arayışının arttığı bu dönemde, kişinin özdenetim becerileri tam gelişmemiştir. Aynı düzeyde heyecan için daha yüksek düzeyde riskli ve uyarıcı ortamları veya davranışları tercih ederler (10). Ergenler, dışarıdan gelen tüm baskılara özellikle akran etkisine oldukça açık, kırılabilir bir yapı sergilerler ve çevrenin beğenisi veya tepkisini gözeterek eylemlere kalkışabilirler. Belirtilen nedenler de göz önüne alındığında, ergenlerin ceza sorumluluğu değerlendirilirken dürtüsellikleri, buldukları çevre, psikososyal zayıflıkları, akran grubu özellikleri, bedensel ve ruhsal gelişimlerinin henüz sürüyor olması göz önünde bulundurulmalıdır (11). Olgumuz A.K.'nin yaptığı iddia edilen suçun yetişkinlerin ve yaşlılarının paylaşımında bulunduğu internet ortamında gerçekleştiği düşünüldüğünde, özellikle de akran etkisine açık oldukları bu yaş döneminde kendisi gibi ergenlerin sanal ortamda sergiledikleri davranışlar konusunda daha fazla hataya düşebileceği, sanal-gerçeklik ayırımında güçlük yaşayabileceği gözlenebilmektedir. Bu dönemde benmerkezciliğin tekrar ortaya çıkmasının ergenlerin otorite figürlerine karşı eleştirel olmalarına yol açabileceği; gençlerin bu yaşta eylemlerinin bilinçli, yetkin bir eylem olmaktan ziyade gruplaşmalar içinde başlayıp sürdüğü ve fevri olarak gerçekleşebileceği bilinmektedir. Zihinsel, fiziksel ve ruhsal yönden tam bir olgunluğuna erişmemiş, motivasyonu, yargılaması, problem çözme, nedensellik ilişkisi kurma becerileri yeterince gelişmemiş, toplumsal rol ve görevlerini öğrenmekte olan ergen, bu süreç içinde

bir dereceye kadar toplumsal kurallara aykırı düşünceler taşıyıp eylemlere girişebilmektedir (7).

Günümüzde internet suçlarının hukuki anlam ve sonuçlarının erişkinler tarafından dahi yeterince anlaşılmadığı düşünüldüğünde, ergenlerin ilişki kurmak, oyun oynamak için araç olarak kullandıkları sosyal medya paylaşımında doğru ve yanlış davranışın sınırını net olarak çizmelerini ve hatalı davranışlarının ciddi hukuki sonuçlara yol açacağını düşünmelerini beklemek güçtür. Olgumuzun ruhsal değerlendirme sonucunda; sanal ortamdaki paylaşım hızı içinde ergenin dürtüsel hareket edebileceği ve paylaşımında bulunduğu iletilerin içeriğinin bir kabahatten öte suç sayıldığını kavramada zorlanacağı da düşünüldüğünde, ergenin karıştığı iddia edilen eylemin hukuki anlam ve sonuçlarını kavrayabilme ve bu eylemle ilgili davranışlarını yönlendirme yeteneğinin yeterince gelişmediği tıbbi kanaatine varılmıştır. Günümüzde sosyal medya kullanımı artmış olup; sosyal medya kullanımının getirdiği yasal sorumluluklar ergenlerin de hukuki süreçlerle karşılaşmasına neden olmaktadır. Bu nedenle medya okuryazarlığının yaygınlaştırılmasının faydalı olacağı düşünülmektedir. Bu olgu sunumunda adli psikiyatri alanında çalışanların benzer durumlarla daha fazla karşılaşacağı düşünülerek değerlendirmeleri sırasında göz önünde bulundurmaları gereken ergenlik dönemine ait özelliklere dikkat çekilmek istenmiştir.

Kaynaklar

1. Cantürk G. Çocuk suçluluğunda adli psikiyatrik değerlendirme. Sürekli Tıp Eğitimi Dergisi 2005; 14(2): 31-34.
2. Türk Ceza Kanunu, 2004, <http://www.ceza-bb.adalet.gov.tr/mevzuat/5237.html>.
3. Polat H. Çocukların cezai sorumluluğu ve yargılanmalarındaki özellikler üzerine bir inceleme. Türkiye Barolar Birliği Dergisi 2010; 90: 64-102.
4. Rideout VJ, Foehr UG, Roberts DF. Generation M2 : Media in the lives of 8- to 18- year-olds. Menlo Park, CA: Henry J. Kaiser Family Foundation 2010.
5. Subrahmanyam K, Greenfield PM. Communicating online: adolescent relationships and the media. Future of Children 2010; 18(1): 1-27.
6. Lauricella A. Çocukların medya katılımı. Bildiriler Kitabı içinde, 1. Türkiye Çocuk ve Medya Kongresi 2013:117-139.
7. Ceza Sorumluluğunun Değerlendirilmesi Rehberi, 2010, <http://www.edb.adalet.gov.tr/csr.pdf>.
8. Subrahmanyam K. Ergenlerde yeni medya kullanımının etkileri. Bildiriler Kitabı içinde, 1. Türkiye Çocuk ve Medya Kongresi 2013: 223-243.
9. Protrowski J, Vossen H, Valkenburg K. Medya ve çocuk gelişimi. Bildiriler Kitabı içinde, 1. Türkiye Çocuk ve Medya Kongresi 2013: 49-77.
10. Spear P. The adolescent brain and age-related behavioral manifestations. Neurosci. Biobehav Rev 2000; 24: 417-463.
11. Ash P. But he knew it was wrong: evaluating adolescent culpability. The Journal of American Academy of Psychiatry and The Law 2012; 40(1): 21-32.